

MARCIN DZIEDZIC

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

Zakład Turystyki

ORCID: 0000-0002-1370-1936

Vladimír Birgus, Pavel Scheufler, *Česká fotografie v datech 1839–2019*, Praha: Grada Publishing, 2021, ss. 382, il. czarno-białe i kolorowe.

Autorzy są fotografami, kuratorami wystaw i historykami fotografii. Pod koniec XX w. opublikowali kalendarium dziejów czeskiej fotografii obejmujące okres 1839–1999¹. Recenzowana praca jest jej poszerzoną i zaktualizowaną wersją. Składa się ona z krótkiego wstępu (s. 7), kalendarium dziejów czeskiej fotografii, wyboru literatury, indeksu nazwisk, wykazu źródeł ilustracji oraz informacji o autorach. Brakuje jedynie indeksu nazw geograficznych. Z indeksu nazwisk czytelnik może poznać daty życia wzmiankowanych w książce osób, o ile są znane. Pierwszą część kalendarium do 1918 r. opracował P. Scheufler, a drugą V. Birgus. Wbrew informacji w tytule jest ono doprowadzone do końca 2020 r. Książka jest bogato ilustrowana. Publikacja jest oparta na literaturze. Jej wybór zajmuje kilka stron (s. 345–352). W wykazie brakuje – o czym Autorzy uprzedzają – wielu publikacji poświęconych historii fotografii w miastach innych niż Praga, m.in. pracy o zakładach fotograficznych w Teplicach, choć analiza treści recenzowanej książki wykazuje, że była ona często wykorzystywana². Jej publikacja w 1990 r. nie została także zasygnalizowana w kalendarium, mimo że zawiera ono informacje o wydaniu innych prac poświęconych dziejom fotografii.

Część książki dotycząca okresu przed I wojną światową przedstawia najwięcej wiadomości dotyczących nie tylko historii czeskiej fotografii, ale także

¹ Vladimír Birgus, Pavel Scheufler, *Fotografie v českých zemích 1839–1999. Chronologie*, Praha 1999.

² Jitka Budinská, *Fotografie ze starých teplických ateliérů*, Teplice 1990.

niemieckiej, w tym śląskiej. Autor wymienia działania zarówno fotografów zawodowych, jak i amatorów. Wśród tych drugich dużą grupę stanowili arystokraci. Fotografiami zajmowała się m.in. Zofia Chotek, żona arcyksięcia Franciszka Ferdynanda. Najwięcej informacji dotyczy Pragi, ale Scheufler starał się przedstawić wiadomości także z innych miejscowości. Często zamieszczane są krótkie informacje dotyczące późniejszych losów opisywanych osób. Sporo miejsca poświęcono działalności fotografów wędrownych. Autor wspomina o pobycie w latach 1845–1846 w Teplicach i Pradze wrocławskiego mistrza obiektywu Marcusa Lobethala. Warto odnotować, że Scheufler używa przy tym jego poprawnego imienia. W czeskich publikacjach występował on do tej pory jedynie z inicjałami jako M.N. Lobethal³. Jest to ważna postać w dziejach czeskiej fotografii, gdyż jest to autor najstarszego zachowanego autoportretu fotografa pracującego w Czechach. Ponadto w *Teplitzer Almanach* z 1847 r. został opublikowany rysunek przedstawiający jego zakład fotograficzny. Po powrocie na Śląsk Marcus Lobethal był jednym z czołowych wrocławskich fotografów i autorem wielu zdjęć Wrocławia. Kalendarium wspomina o działalności braci Josefa i Antonina Krtičków, którzy wyjechali później do USA. Josef pozostał tam na stałe, a jego brat powrócił do Czech. Warto dodać, że bracia Krtičkowie pracowali czasowo w 1844 r. w Bytomiu i Tarnowskich Górach⁴. Wśród fotografów wędrownych działających w Czechach nie został wymieniony pochodzący z Paryża Edmond Paygnot, który w 1855 r. pracował w Chebie i Pilźnie⁵. Na Śląsku ogłaszał się w Legnicy, Złotorzy, Świdnicy i Opolu. W późniejszym okresie był stałym fotografem w Halberstadt (Saksonia-Anhalt). Bogate wyposażenie atelier w Libercu Juliusa Schlegela opisywał w 1861 r. dziennik „Reichenberger Zeitung” (s. 26). Brakuje informacji, że fotograf wędrował po Śląsku pod nazwiskiem Jakob Schlesinger, pracując w Świdnicy, Görlitz, Ziębicach i Kłodzku⁶. Wzmiankowany w książce fotograf Petr Kolínský miał przez wiele lat atelier w Nachodzie. Brak jednak informacji o jego filii

³ *Eadem*, *Fotografie ze starych teplických ateliérů*, s. 11; Birgus, Scheufler, *Fotografie v českých zemích*, s. 16.

⁴ Jacek Strzałkowski, *Erste Zeitungsinserte von Fotoateliers aus Schlesien 1839–1865*, Łódź 2006, s. 19, 147.

⁵ Zbyněk Černý, *Průzlivé světlo/Gutes Licht. Chebské fotografické ateliéry (1849–1945)/Egerer Fotoateliers (1849–1945)*, Cheb 2016, s. 7.

⁶ Rüdiger Articus, *Carl Hermann Biow. Ein deutscher Photograph der ersten Stunde und Portraitist berühmter Zeitgenossen (Teil II)*, „Photo Anquaria“, 2018, nr 135, s. 15; Marcin Dziedzic, *Fotografowie z powiatu ząbkowickiego do 1945 r.*, Ząbkowice Śląskie 2019, s. 71–72.

w Kudowie-Zdroju⁷. W przypadku innych fotografów są one niejednokrotnie wymieniane. Autor nie wspomina o innych czeskich mistrzach obiektywu działających na Śląsku. Być może uznał ich za mało ważnych. Nie jest ich zbyt wielu. W 1856 r. swoje usługi oferował akademicki malarz portretów i fotograf z Pragi Ignaz Boresch⁸. W 1860 r. w Ziębicach reklamował się jako artysta malarz i fotograf Jacopo Bonato, Włoch zamieszkały w Nachodzie. W tym samym roku prowadził także atelier fotograficzne we Wrocławiu. Bonato przyjeżdżał na Śląsk już w latach 50. XIX w., ale wówczas pracował tylko jako malarz. Jego obraz z tego okresu znajduje się w kościele pw. św. Piotra i Pawła w Kątach Wrocławskich⁹. Ponadto kilku mniej ważnych mistrzów obiektywu działało na pograniczu w rejonie Paczkowa, Głuchołaz, Javorníka i Vidnavy¹⁰.

Kalendarium wzmiankuje Hermanna Krone i Roberta Halma, dwóch działających na Śląsku niemieckich fotografów, którzy wykonywali zdjęcia w czeskich Karkonoszach i Czeskosaskiej Szwajcarii. W tym kontekście zauważalny jest brak wzmianki o Franzu Pietschmannie, który jest autorem licznych fotografii czeskich Karkonoszy i Skalnych Miast. Publikował także dużo pocztówek i prowadził przez kilkanaście miesięcy atelier w Trutnowie. Wspomina o nim czeska literatura¹¹. Na dużo mniejszą skalę zdjęcia na terenie Czech wykonywał także jeden z najważniejszych fotografów z terenu ziemi kłodzkiej Abraham Gröger¹². W 1863 r. fotograf Adolf Thiele otworzył całoroczne atelier w Teplicach. Zdaniem Autora wraz z synem Hugonem należał do najwybitniejszych fotografów z epoki zdjęć formatu wizytowego w północnych Czechach (s. 29). Teplickie atelier istniało do 1 XI 1877 r., gdy przejął je fotograf Carl Pietzner. Warto dodać, że A. Thiele urodził się w Berlinie, a pod koniec życia miał zakład fotograficzny w Głogowie, gdzie zmarł 25 VII 1877 r. Likwidacja teplickiego atelier nastąpiła zatem niedługo po jego śmierci. Fotografami zostali jego synowie Hugo i Rudolph. Ten drugi prowadził

⁷ Marcin Dziedzic, Waldemar Zieliński, *Leksykon fotografów Ziemi Kłodzkiej 1839–1945*, Bystrzyca Kłodzka–Wrocław 2018, s. 55.

⁸ „Hausfreund im Glatzer Gebirge“, nr 52 z 21 XII 1856, s. 310.

⁹ Joanna Lubos-Kozieł, „Wiarę tchnące obrazy”. *Studia z dziejów malarstwa religijnego na Śląsku w XIX w.*, Wrocław 2004, s. 295; Dziedzic, *Fotografowie z powiatu ząbkowickiego*, s. 18–19.

¹⁰ Květoslav Growka, *Fotografové na Jesenicku do roku 1945*, „Jesenicko. Vlastivědný sborník”, 23 (2022), s. 49–60.

¹¹ Hana Burdychova, *Nejstarší trutnovské fotografické ateliéry*, [w:] *Sborník příspěvků k. 85. narozeninám Antonína Justa*, Trutnov 2006, s. 53–54.

¹² Radka Holendová, Pavel D. Vinklat, *Album starých pohlednic Orlické hory a Podorlicko*, Liberec 2006, s. 32–33, 55.

atelier w Nowej Soli. Natomiast córka Valesca poślubiła fotografa Heinricha Schneidera, który pracował w Teplicach, we Wrocławiu, w Świdnicy i Głogowie¹³.

Recenzowana książka stanowi przegląd informacji dotyczących dziejów fotografii w Czechach. Przyszłe badania na pewno pozwolą ją uzupełnić o nazwiska wyróżniających się mistrzów obiektywu działających poza Pragą i ich powiązania z sąsiednimi krajami.

¹³ Informacje biograficzne wg portalu ancestry.com.